

by selected strategies for adapting to new political and socio-economic conditions, which emerged in a result of a dual transition from the communist authoritarian regime to democracy and a free market. It was substantiated that features of the right parties' positioning within a two-dimensional structure of «left-right» party-ideological division and, thus, their specificity in the combination of material and post-material issues is stipulated by the degree of effectiveness of those political and socio-economic transformations which are taking place in post-communist societies.

Keywords: left parties, right parties, ideology, transition, post-communism.

* * *

УДК 328.184

Годний С. П.,
пошукач кафедри політичних наук, Національний
педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова
(Україна, Київ), hodniy@bigmir.net

Лобізм: кейс-підходи до сучасного розуміння

Розглядаються поняття, сутність та значення феномену лобізму як суспільного феномену. Проаналізовано існуючі методологічні підходи до розуміння лобізму, умови і можливості практичного втілення лобістської діяльності в сучасному українському суспільстві. З урахуванням різноманітності у визначенні лобізму, виділено певні риси, які властиві йому незалежно від трактування. Показано необхідність вироблення такої методології, яка є певним поєднанням, комбінацією підходів і методів, що взаємодоповнюють один одного й дозволяють в цілому адекватно тлумачити природу лобізму.

Ключові слова: лобізм, лобіювання, лобістська діяльність, політичний інститут, методологічний підхід, легалізація лобізму, групи впливу.

Незважаючи на широкий науковий інтерес до феномену лобізму, увагу науковців до методології його дослідження та методичного забезпечення поки слід вважати недостатньою. Проблема необхідності в Україні так званого «цивілізованого лобізму» сьогодні вивчається багатьма вченими і носить міждисциплінарний характер, але ніяке врегулювання не може бути грамотним і дієвим без осмислення сутності лобіювання, яке, в свою чергу, повинно спиратися на досягнення гуманітарних наук.

Сучасна західна політична наука приділяє пильну увагу проблемам вивчення політичної теорії зацікавлених групі, зокрема, особливостям практичної діяльності лобістів, дослідженням лобізму як політичного інституту. До числа важливих наукових розробок слід віднести праці Дж. Беррі, А. Болла, М. Мінца, Д. Коена й інших вчених. Окремі аспекти феномену лобізму висвітлено в працях російських фахівців – М. Анохіна, Т. Аравіної, О. Барвіна, О. Белоусова, О. Бінецького, К. Вяткіна, Є. Галумова, Є. Гусевої, Є. Дегтерьової, В. Лепехіна, О. Любімова, Є. Махортова, І. Мінтусова, С. Перегудова, П. Толстих, С. Черногорцевої, Ф. Шамхаловатаїн.

Вітчизняні розробки з окремих аспектів лобізму як системи фундаментальних цінностей суспільства представлено у дослідженнях О. Березенської, Д. Богуша, Н. Гричиної, О. Гросфельд, Л. Губерського, О. Войнич, Ф. Кирилюка, В. Королька, В. Корнієнка, О. Лісничука, Л. Малишенко, Є. Макаренко, Р. Мацкевич, В. Моїсеєва, Г. Почепцова, І. Рейтеровича, Ю. Сабанадзе, Є. Тихомирової, А. Трофименко, О. Салтовського та ін. Водночас аналіз вітчизняної і зарубіжної наукової думки засвідчив фрагментарність досліджень культури політичного лобіювання, тому дослідження базових методологічних цієї наукової проблеми представляється важливим для вітчизняної політології.

Це визначає мету наявної статті – проаналізувати існуючі методологічні підходи до розуміння лобізму як соціального феномену, умов і можливостей практичного втілення лобістської діяльності в сучасному українському суспільстві.

По-перше, почнемо із того, що у теоретичному аспекті в сучасній, доволі численній науковій літературі, де описується сутність лобізму, визначається, що політичне лобіювання загалом є системою і практикою реалізації інтересів різних груп громадян, яке визначає механізм впливу (тиску) приватних чи суспільних організацій (політичних партій, корпорацій, союзів тощо) на ухвалення рішень парламентом [8; 13; 14]. Але на узбіччі залишається сенс буквального перекладу терміна «лобізм» (від англ. lobbyism, від lobby – кулуари).

Беручи до уваги таке визначення, ніякого офіційного тиску лобізм не передбачає, тому що для цього існують інші інститути: засоби масової інформації, реклама, акції протесту тощо. Говорячи про «лобіювання» якихось питань, наприклад, у стінах Верховної Ради, ми передусім і повинні мати на увазі, що йдеться саме про застосування суто «кулуарного інструментарію» – підкупу, шантажу, фаворитизму, патронажу, протегування тощо. Коли ж при цьому лобізмом називають діяльність самих суб'єктів влади, спрямовану на задоволення своїх особистих потреб, це слід вважати невірним. У правильному розумінні, лобіювання ніяк не може здійснюватися самими суб'єктами влади, а здійснюється спеціальними суб'єктами – лобістами, які за своїм статусом не можуть одночасно бути носіями влади.

Слід погодитися із думкою П. Толстих: «лобізм закінчується там, де застосовуються нелегальні впливи на владу» [23].

По-друге, загальне трактування явища не дозволяє визначити його суть, без розуміння якої впровадження теоретичних знань в практичну діяльність загрожує негативними наслідками, в т.ч. негативного ставлення суспільства до феномену лобізму внаслідок його ототожнення із корупцією. Огляду на відсутність законодавчих основ лобістської діяльності в Україні [10, с. 7]. Так, лобістами стало прийнято називати всіх, хто має хоч якесь відношення до лобістської діяльності. Розширене розуміння лобізму може призвести до того, що серед лобістів у нас виявляться і пересічні громадяни, які пишуть листи представникам влади із проханням «купити пральну машину», і майданівці, які висували у свій час політичні вимоги до влади. Вже існує досить стійкий і одночасно шкідливий міф про «дикий лобізм», який фактично поставив у суспільній свідомості знак рівності між лобізмом і корупцією.

Небезпека такого уявлення полягає в тому, що слідом за формуванням негативного образу лобістів можуть слідувати заходи деструктивного характеру, які порушують механізми представництва інтересів. Характерно і те, що в самих країнах, де існує законодавство про лобістську діяльність, воно постійно посилюється в бік цілковитого виключення лобіювання із життя держави [17]. Перш за все, лобізм – це форма (спосіб) впливу на державу ззовні, із боку суспільства. Вплив на державу може бути правовим і неправовим. Лобізм – це правовий вплив. Звідси всі корупційні дії і

лобізм – це явища, що не збігаються. При цьому так звана «легалізація лобізму» – це не є легалізація корупції, а це правове оформлення лобістської діяльності, визначення її меж і подальше регулювання законом. Корупція в цьому випадку залишається сама по собі, як «явище автономне». Але, зрозуміло, вплив на владні структури за допомогою хабарів, шантажу так і залишається протиправним.

По-третє, коли ми говоримо про відносини щодо лобювання в конкретній державі, ймовірно правильніше використовувати поняття «лобістська діяльність». При цьому слід погодитися із російським дослідником А. Василенком в тому, що поняття «лобізм» і «лобістська діяльність» не є тотожними [9, с. 211]. Лобізм – це об'єктивно існуючий політичний інститут, в першу чергу, – це метод інформування тих, хто приймає рішення, і лише згодом – метод впливу на них. Лобістська діяльність – це конкретна діяльність і перш за все правового характеру, заснована на законі, що виключає протиправну складову.

В цілому, з урахуванням різноманітності у визначенні лобізму, слід виділити певні риси, які властиві йому незалежно від трактування. Перш за все, це наявність суб'єктів і об'єктів впливу. Суб'єктами цього явища можуть виступати різні групи суспільства від пересічних громадян і громадських об'єднань (організацій) до професійних спілок і бізнес-спільноти, при цьому об'єктом лобювання завжди є держава і його органи. Зрозуміло, що ця діяльність ведеться в певних інтересах, які відстоюються за допомогою різноманітних лобістських методів і технологій.

В цілому, складність розглянутого феномена зумовлює необхідність вироблення такої методології, яка є певним поєднанням, комбінацією підходів і методів, щовзаємодоповнюють один одного й дозволяють в цілому адекватно плумачити природу лобізму. Із огляду на наявність великої кількості визначень цього явища в зарубіжній і вітчизняній науці, можна говорити про існування таких основних підходів:

1. Професійно-компетентсний. В його межах лобізм розглядається саме як професійна діяльність із просування відповідних інтересів. Цей підхід описує, наприклад, практику лобізму в США, яка певним чином поширилася в інших країнах.

2. Корпоративістський підхід розглядає лобізм як діяльність, в ході якої лише деякі (а саме, найбільш впливові) групи мають реальні важелі впливу на процес розробки і прийняття державних рішень. Корпоративістський підхід передбачає дію в політичній сфері обмеженого числа ієрархічно впорядкованих і функціонально різних утворень, які отримують схвалення або ліцензуються державою і прагнуть до монополії на представництво інтересів у відповідній області [5]. Цей підхід можна також пов'язати зі специфікою політичних традицій використання інституту лобізму для відстоювання інтересів, а також із проблемою вибору моделі лобювання (англо-саксонської або континентальної) [21, с. 25]. Протириччя вказаних підходів полягає в розумінні суб'єктів, методів і технологій лобістської діяльності які є найбільш пріоритетними в процесі відстоювання інтересів.

Специфіка лобізму, на наш погляд, найбільш повно розкривається в паралельному застосуванні

інституційного та комунікативного підходів, через вивчення взаємодій інститутів, які транслюють різноманітні інтереси в сферу повноважень держави. Комбінація зазначених підходів дає уявлення про лобізм як про цілісний феномен.

3. Інституційний підхід. Зупинимося на ньому більш детально й відзначимо важливе: аналіз дефініцій «лобізму» як інституційного утворення [12; 15; 19] і вивчення в політичній системі взаємодії інститутів, які транслюють різноманітні інтереси в сферу повноважень держави, дозволять кваліфікувати «лобізм» як політичний інститут, що включає в себе всю структуру лобістських відносин, тобто суб'єктів і об'єктів лобізму, лобістську діяльність, лобістські методи, лобістські структури, законодавство про лобізм тощо.

Однак при дослідженні лобізму як політичного інституту виникають певні методологічні проблеми. В першу чергу, це пов'язано із тим, що раніше поле діяльності політичних інститутів сприймалося як якийсь простір, обмежений правовими рамками. Тут політичні інститути розглядаються як сукупність формальних правил, вплив яких на окремі діючі системи, а також можливі ефекти їх впливу на більш загальні політичні та соціальні події, можуть бути чітко позначені. Інститути також представляють в якості узагальнених цілей і значень [16; 24]. Тому американський дослідник Р. Кеохейн слушно пропонує розрізняти інститути як загальні принципи класифікації видів діяльності та інститути як особливі, створені людьми встановлення, закріплення формальним або неформальним чином [3, р. 383]. Однак логічно, що перш за все характер їх функціонування принципово залежить від національного характеру існуючих в суспільстві традицій, реально сформованого порядку речей.

На думку О. Рибій, якщо обмежити визначення інституту лише формальними нормами, то з'являється ризик втратити з поля зору множину притаманних будь-якій політичній організації неформалізованих правил, які детермінують політичну поведінку. Існування широкої мережі неформальних інститутів (нелегальних політичних партій, пропаганди, «груп тиску», «кодексів честі», інститутів хабарництва, «кумівства» (непотизму), клієнтелізму, патрімоніалізму тощо) свідчить про потребу розширення традиційного поля інституціонального дослідження. Відповідно виникає проблема виявлення оптимальних критеріїв оцінки їх ролі в політичній системі [20, с. 35].

Таким чином, формальні й неформальні інститути, в тому числі інститут лобізму слід розглядати як сукупність специфічних каналів і механізмів, що дозволяють здійснювати вплив громадянського суспільства та інших груп на результати державної політики в різних сферах життєдіяльності суспільства. Лобізм, на наш погляд, слід вважати інститутом неформальним з огляду на такі його атрибутивні характеристики: відсутність законодавчого регламентування; відсутність документального фіксування; неформальний (тіньовий) характер; наукова складність, визначення як особливого виду політичної діяльності [11, с. 74].

4. Комунікаційний підхід. Основною відмінною рисою лобізму є формування і донесення інформації безпосередньо від зацікавлених груп. Прийнято вважати, що це робота такого високого професійного рівня, який

найчастіше недосяжний для більшості чиновників. Тому останні залежать саме від висококваліфікованої інформації та професійних рекомендацій лобістів з різних питань, які їм щодня доводиться вирішувати [22, с. 114].

Звертаючись до методології моделювання лобізму як політичної комунікації російський дослідник А. Белоусов розробив дискретну модель лобістської комунікації, суть якої полягає в багатовекторному характері лобістської комунікації, де влада практично зацікавлена в залученні лобістів в політичне поле, нав'язуванні їм своїх правил гри [7]. Автор розкрив положення, що коли результатом комунікації між лобістом і представниками влади є політичне рішення, тоді незалежно від характеру переслідуваних лобістом інтересів, воно автоматично включається в ланцюг політичної комунікації. В цьому випадку інформація виступає як передумова дії будь-якого політичного суб'єкта, і в той же час як його найважливіший ресурс досягнення певних цілей.

5. Пліуралістичний підхід. Тут лобізм інтерпретується як діяльність, де все лобісти є повноправними учасниками системи розробки та прийняття державних рішень. Обмеженість цього підходу проявляється в тому, що він акцентує увагу радше на уряді, ніж на державі в цілому. Він не враховує ту важливу обставину, що в учасників політичної діяльності із боку держави є власні інтереси, які включаються в процес формування політики. Отже, пліуралістичний підхід не дозволяє досліджувати політику як систему взаємопов'язаних відносин між державою і суспільством, де держава виступає не просто агентом відповіді на виклики груп інтересів, а активним учасником кооперації.

6. Мережевий підхід. Функціональний аспект лобізму більш детально розглядається в мережевій теорії, що фокусується на структурі взаємодії держави і груп інтересів. Політична мережа як структура і спосіб взаємодії держави і груп інтересів в процесі вироблення рішення, незважаючи на безліч трактувань і типологій, має низку універсальних характеристик. У мережевої концепції головним для нашого дослідження є визнання, що жоден актор, учасник політичної мережі не є домінуючим. Однак необхідно підкреслити, що за державними акторами в мережі зберігається право «формального закріплення» рішення, що автоматично робить їх об'єктами лобізму з боку інших учасників мережі. У роботах, присвячених розгляду лобістських стратегій в рамках мережевого підходу [1; 4] зазначається, що основні методологічні установки даного підходу орієнтовані, перш за все, на зв'язки і відносини в лобістській діяльності, а не на інститут лобізму в цілому.

7. Функціональний підхід. Функціональний аспект лобізму більш детально розглядається в мережевій теорії, що фокусується на структурі взаємодії держави і груп інтересів в континуумі між пліуралізмом і корпоративізмом. В якості базового функціональний аспект лобізму розглядається в контексті моделі Сітглера-Пеллмана із Чиказької школи політичної економії в рамках теорії суспільного (раціонального) вибору. Суть моделі в тому, що державне регулювання застосовується у відповідь на запит груп інтересів, що «раціонально» переконали державу використати свій головний ресурс – право на легітимне насильство

– й тим самим максимізувати власну корисність. Держава та її представники – політики й чиновництво – діють раціонально із метою збереження власної влади. Раціональним є максимізація корисності індивідів в межах ресурсів, наявних в їх розпорядженні, знань, якими вона володіє, і очікувань щодо дій інших партнерів [25, с. 38]. При цьому світ політики розглядається поза інституційного виміру, так, ніби незалежні агенти переслідують власні наперед задані цілі.

8. Власне політологічний похід, в основу якого слід покласти політологічну теорію груп інтересів (ТГІ), вивчення лобізму в якості елемента системи функціонального представництва. Групи інтересів – суб'єкти лобізму – є своєрідними медіаторами, які прискорюють процес передачі вимог окремих громадян уряду, а політичний курс – фактично представляє собою рівновагу між вимогами різних груп інтересів і підтримкою, що одержує держава від громадян в разі, якщо вона задовольняє ці вимоги. Таким чином, в самій природі груп інтересів закладений елемент конкуренції, що підтримує демократичний режим. Тобто, лобізм є не тільки основним механізмом взаємодії груп інтересів і держави, в особі його представників, а й головним засобом підтримки рівноваги політичної системи зокрема, і балансу інтересів і сил в суспільстві в цілому.

9. Нарешті, етичний підхід до лобізму. Його слід вважати відносно новим і таким, що, зазвичай, не згадується в аналітичній вітчизняній літературі щодо розуміння лобізму, якщо не враховувати окремі закордонні наукові публікації [6; 2; 18]. Разом із тим, етичне регулювання лобізму сприятиме подоланню негативних сторін лобістської діяльності, які традиційно викликають сильну стурбованість із точки зору демократії. Завдяки етиці інститут лобізму здатен краще виконувати свою основну функцію – взаємозв'язку між громадянським суспільством і органами державної влади. Тим самим лобізм забезпечує свій внесок у формування ефективної державної політики, залучаючи широке коло соціальних інтересів в політичний процес і покращуючи якість демократичної конкуренції при прийнятті владних рішень.

Таким чином, існуючі визначення розуміння лобізму свідчать про різноманіття його форм і реалізації через різні інструменти і механізми, але представляє собою завжди одне – атрибут представництва інтересів. Існуючі підходи до розгляду лобізму свідчать про суперечливість цього явища, і призводять до альтернативності і логічної неоднозначності наукових висновків.

Як показує аналіз, теоретичні підходи, що розробляються в рамках політологічних та економічних дисциплін, акцентують різні аспекти лобізму: як інституту, або як інструменту, що передбачає використання різних пояснювальних моделей. Однак необхідно підкреслити, що на практиці синтез вищевказаних моделей вже відбувається. В результаті застосування різних теоретичних схем і підходів до вивчення реальних лобістських практик виходять результати, що доповнюють один одного, із яких складається «картина» в цілому. Ці обставини актуалізують необхідність аналізу як зарубіжної практики лобістської діяльності, як і необхідність подальших вітчизняних наукових розвідок феномену політичного лобізму.

Список використаних джерел

- Carpenter D., Esterling K., Lazer D. Information and Contact-Making Policy Networks: A Model with Evidence from the U.S. Health Policy Domain. – URL: <http://www.ksg.harvard.edu/prg/lazer/contact.pdf>. (date of access: 31.07.2018).
- GR i lobbizm: teorija i tehnologija / Ачкасова В. А., Минтусова И. Е., Филатова О. Г. – Москва: Юрайт, 2017. – 315 с.
- Keohane R. O. International institutions: Two approaches // *International Studies Quarterly*. – 1988. – Vol.32, №4. – P.379–396.
- Richardson J. Government, Interest Groups and Policy Change // *Political Studies*. – 2000. – Vol.48. – P.1006–1025.
- Schmitter Ph. Still the Centure of Corporatism // *Review of Politics*. – 1970. – Vol.36. – P.85–131.
- The Ethics of Lobbying: Organized Interests, Political Power, and the Common Good. – Washington: Georgetown University Press, 2002. – 97 p.
- Белушов А. Б. Лоббизм как политическая коммуникация: основы теоретического моделирования: автореф. дис. ... канд. политических наук: 23.00.01. – Екатеринбург, 2004. – 23 с.
- Большой энциклопедический словарь. – URL: http://www.announcement.ru/enc_letter/bse_590_36142_367_1.html (Дата обращения: 15.07.2018).
- Василенко А. И. Соотношение лоббизма и лоббистской деятельности // Междисциплинарные исследования: сборник материалов конференции (Пермь, 9–11 апреля 2013 г.). Т.2. – Пермь, 2013. – С.210–213.
- Герасина Л. Практики лоббизму в політичному процесі України та світу: політико-соціологічний аспект // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». – 2016. – №3 (30). – С.7–17.
- Зяблюк Н. Г. США: лоббизм и политика. – Москва: Мысль, 1976. – 268 с.
- Коростей В. Проблемы национального лоббирования законодательства // *Право Украины*. – 2006. – №6. – С.102–106.
- Корнієнко В. О., Годний С. П. Політичне лобювання в Україні: теоретичний підйом та практичні реалії // Політичне життя (загальнополітичний, навчальний, науковий, науково-популярний журнал). – Донецький Національний університет. – 2016. – №1. – С.29–34.
- Корнієнко В. О., Годний С. П. Лобювання як засіб реалізації політичних інтересів // *Innovative solution sin modern science*. – Dubai: TK Meganom, 2017. – №1 (10). – С.19–25.
- Лобізм: різновиди та перспективи легалізації в Україні. – URL: <http://www.spa.ukma.kiev.ua/visnyk/index.php?op=view&t=86> (дата звернення: 29.07.2018).
- Нестерович В. Конституційно-правові засади інституту лобювання: зарубіжний досвід та перспективи для України: монографія. – Луганськ: РВВЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2010. – 752 с.
- Оскандалившихся лоббистов временно исключили из Лейбористской партии. – URL: <https://lenta.ru/news/2010/03/23/suspende/> (дата обращения: 15.07.2018).
- Павроз А. В. Этические принципы лоббизма в условиях современной демократии // *Политэкс*. – 2015. – Т.11, №2. – С.87–98.
- Піонтковська А. К. Лобізм: українські реалії та перспективи // Наукові розвідки з державного та муніципального управління. – 2014. – №2. – С.319–332. – URL: file:///C:/Users/SVS131C1DV/Downloads/Nrzd_2014_2_41.pdf (дата звернення: 29.07.2018).
- Рибій О. Неформальні політичні інститути: сутність, класифікація, результати діяльності // *Політичний менеджмент*. – 2011. – №1. – С.34–42.
- Сучкова А. А. Лоббизм: основные подходы к пониманию. – URL: <file:///C:/Users/SVS131~1/AppData/Local/Temp/lobbizm-osnovnye-podhody-k-ponimaniyu.pdf> (дата обращения: 26.07.2018).
- Тихомірова Е. Б. Лоббизм как специфическая форма коммуникаций с общественностью // *Вестник МГУ. Серия 18. Социология и политология*. – 2002. – №3. – С.113–127.
- Толстых П. А. Лоббизм как коррупционная технология. – URL: <http://www.gramota.net/materials/3/2012/6-2/> (дата обращения: 13.07.2018).
- Федоренко В., Нестерович В. Інститут лобювання у країнах західної демократії та перспективи його легітимізації в Україні // *Бюлетень Міністерства юстиції України*. – 2009. – №9. – С.13–25.
- Швери Р. Теория рационального выбора: универсальные средства или экономический империализм? // *Вопросы экономики*. – 1997. – №7. – С.37–46.

References

- Carpenter D., Esterling K., Lazer D. Information and Contact-Making Policy Networks: A Model with Evidence from the U.S. Health Policy Domain. – URL: <http://www.ksg.harvard.edu/prg/lazer/contact.pdf>. (date of access: 31.07.2018).
- GR i lobbizm: teorija i tehnologija / Achkasova V. A., Mintusova I. E., Filatova O. G. – Moskva: Jurajt, 2017. – 315 s.
- Keohane R. O. International institutions: Two approaches // *International Studies Quarterly*. – 1988. – Vol.32, №4. – P.379–396.
- Richardson J. Government, Interest Groups and Policy Change // *Political Studies*. – 2000. – Vol.48. – P.1006–1025.
- Schmitter Ph. Still the Centure of Corporatism // *Review of Politics*. – 1970. – Vol.36. – P.85–131.
- The Ethics of Lobbying: Organized Interests, Political Power, and the Common Good. – Washington: Georgetown University Press, 2002. – 97 p.
- Belousov A. B. Lobbizm kak politicheskaja kommunikacija: osnovy teoreticheskogo modelirovanija: avtoref. dis. ... kand. politicheskikh nauk: 23.00.01. – Ekaterinburg, 2004. – 23 s.
- Bol'shoj jenciklopedicheskij slovar'. – URL: http://www.announcement.ru/enc_letter/bse_590_36142_367_1.html (Data obrashhenija: 15.07.2018).
- Vasilenko A. I. Sootnoshenie lobbizma i lobbistkoj dejatel'nosti // *Mezhdisciplinarnye issledovanija: sbornik materialov konferencii (Perm', 9–11 aprelja 2013 g.)*. Т.2. – Perm', 2013. – S.210–213.
- Gerasina L. Praktyky lobizmu v politychnomu procesi Ukraïny ta svitu: polityko-sociologichnyj aspekt // *Visnyk Nacional'nogo universytetu «Jurydychna akademija Ukraïny imeni Jaroslava Mudrogo»*. – 2016. – №3 (30). – S.7–17.
- Zjabljuk N. G. SShA: lobbizm i politika. – Moskva: Mysl', 1976. – 268 s.
- Korostej V. Problemy nacional'nogo lobbirovanija zakonodatel'stva // *Pravo Ukrainy*. – 2006. – №6. – S.102–106.
- Kornijenko V. O., Godnyj S. P. Politychne lobijuvannja v Ukraïni: teoretychna pidjoma ta praktychni realii' // *Politychne zhyttja (zagal'nopolitychnyj, navchal'nyj, naukovyj, naukovo-populjarnyj zhurnal)*. – Donec'kyj Nacional'nyj universytet. – 2016. – №1. – S.29–34.
- Kornijenko V. O., Godnyj S. P. Lobijuvannja jak zasib realizacii' politychnyh interesiv // *Innovative solution sin modern science*. – Dubai: TK Meganom, 2017. – №1 (10). – S.19–25.
- Lobizm: riznovydy ta perspektyvy legalizacii' v Ukraïni. – URL: <http://www.spa.ukma.kiev.ua/visnyk/index.php?op=view&t=86> (data zvernennja: 29.07.2018).
- Nesterovyh V. Konstytucijno-pravovi zasady instytutu lobijuvannja: zarubizhnyj dosvid ta perspektyvy dlja Ukraïny: monografija. – Lugans'k: RVVLDUVS im. E. O. Didorenka, 2010. – 752 s.
- Oskandalivshihjsja lobbistov vremenno iskljuchili iz Lejboristskoj partii. – URL: <https://lenta.ru/news/2010/03/23/suspende/> (data obrashhenija: 15.07.2018).
- Pavroz A. V. Jeticieskie principy lobbizma v uslovijah sovremennoj demokratii // *Politjeks*. – 2015. – Т.11, №2. – С.87–98.
- Piontkovs'ka A. K. Lobizm: ukrai'ns'ki realii' ta perspektyvy // *Naukovi rozvidky z derzhavnogo ta municypal'nogo upravlinnja*. – 2014. – №2. – С.319–332. – URL: file:///C:/Users/SVS131C1DV/Downloads/Nrzd_2014_2_41.pdf (data zvernennja: 29.07.2018).
- Rybij O. Neformal'ni politychni instytuty: sutnist', klasyfikacija, rezul'taty dijtal'nosti // *Politychnyj menedzhment*. – 2011. – №1. – S.34–42.
- Suchkova A. A. Lobbizm: osnovnye podhody k ponimaniyu. – URL: <file:///C:/Users/SVS131~1/AppData/Local/Temp/lobbizm-osnovnye-podhody-k-ponimaniyu.pdf> (data obrashhenija: 26.07.2018).
- Tihomirova E. B. Lobbizm kak specificheskaja forma kommunikacij s obshhestvennost'ju // *Vestnik MGU. Serija 18. Sociologija i politologija*. – 2002. – №3. – S.113–127.
- Tolstyh P. A. Lobbizm kak korruptcionnaja tehnologija. – URL: <http://www.gramota.net/materials/3/2012/6-2/> (data obrashhenija: 13.07.2018).
- Fedorenko V., Nesterovyh V. Instytut lobijuvannja u kraïnah zahidnoi' demokratii' ta perspektyvy jogo legitymacii' v Ukraïni // *Bjuletent' Ministerstva justycii' Ukraïny*. – 2009. – №9. – S.13–25.
- Shveri R. Teorija racional'nogo vybora: universal'nye sredstva ili jekonomicheskij imperIALIZM? // *Voprosy jekonomiki*. – 1997. – №7. – S.37–46.

Godny S. P., a searcheng ineerat the Department of Political Scienc
esat the National Pedagogical Dragomanov University
(Ukraine, Kyiv), hodniy@bigmir.net

Lobism: kays approaches to modern defense

The paper considers the concept, essence and significance of the phenomenon of lobbyism as a social phenomenon. The existing methodological approaches to the understanding of lobbying, the conditions and possibilities for the practical implementation of lobbying activity in the modern Ukrainian society have been analyzed. Given the diversity in the definition of lobbying, certain features are distinguished, regardless of interpretation. The necessity of developing such a methodology is shown, which is a certain combination, a combination of approaches and methods that complement each other and allow in general to adequately interpret the nature of lobbyism.

Keywords: lobbying, lobbying, lobbying, political institution, methodological approach, legalization of lobbyism, groups of influence.

* * *

УДК 355.

Ільницький І. Л.,
Національна академія сухопутних військ
ім. гетьмана Петра Сагайдачного
(Україна, Львів), kasan.emilia@gmail.com

Середенко М. М.,
Національна академія сухопутних військ
ім. гетьмана Петра Сагайдачного
(Україна, Львів), kasan.emilia@gmail.com

МЕТОДИКА ОЦІНЮВАННЯ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ СУСПІЛЬНО–ПОЛІТИЧНОЇ ОБСТАНОВКИ У ВОЄННИХ КОНФЛІКТАХ СУЧАСНОСТІ

Розкрито сутність оцінювання та прогнозування суспільно–політичної обстановки, визначення чинників та умов суспільно–політичної обстановки, у воєнних конфліктах сучасності які безпосередньо або опосередковано впливають на рівень сформованості морально–психологічної спроможності особового складу виконувати завдання за призначенням, у вироблення замість та прийняття управлінських рішень.

Ключові слова: оцінювання та прогнозування суспільно–політичної обстановки, чинники суспільно–політичної обстановки, інформаційно–психологічні заходи.

Події на Сході України за останні роки та їх аналіз засвідчує, що проти нашої держави розв'язана беспрецедентна великомасштабна «гібридна війна» з активним застосуванням незаконних збройних формувань (НЗФ), диверсійних розвідувальних груп (ДРГ) та підрозділів Збройних сил Російської Федерації (РФ). Під час анексії Криму та бойових дій на Сході України застосовувалися нові розробки високотехнологічних зразків озброєння військової техніки (ОВТ), широке застосування космічних розвідувальних, навігаційних і ударних систем, зросли масштаби інформаційної, інформаційно–психологічної і радіоелектронної боротьби (РЕБ) не тільки в наземному і повітряному середовищах, але і у кібернетичному просторі [2, с. 19]. Важливою функцією, яка виконується органами військового управління (ОВУ), є прийняття військово–політичного рішення щодо загроз національним інтересам держави. Оцінювання суспільно–політичної обстановки (СПО) – це комплекс заходів щодо збору, аналізу та прогнозування відносин між суб'єктами суспільно–політичних відносин (СПВ) у певний період з метою забезпечення командира (начальника) повною та достовірною інформацією щодо відношення населення у визначеному регіоні до військ

та до їх дій, визначення потенційних ризиків та загроз воєнного характеру, стан захищеності національних інтересів, оцінка впливу економічних, політичних, демографічних та інших проблем на безпеку України. Агресія проти України характеризується потужним інформаційно–психологічним впливом на державні, політичні структури, населення та особовий склад Збройних Сил (ЗС) України, основним завданням якої є дестабілізація суспільства, формування недовіри до народу України та ЗС, владних інституцій та силових структур. Основними чинниками прийняття рішення є оцінювання і прогнозування суспільно–політичної обстановки з метою визначення факторів і обставин, які зумовлюють оперативну обстановку, що склалася (або може скластися) на визначений момент часу в районі ведення бойових дій.

Актуальність зазначеної проблеми визначається недостатнім її вивченням, що обумовило необхідність здійснення аналізу, уточнення змісту і завдань щодо чинників та умов їх існування. Різні аспекти оцінювання та прогнозування СПО проблем до нового формату протидії агресору, є новою. Визначення чинників та умов розглядалися у наукових дослідженнях ряду визначних науковців.

Аналіз та зміст їх праць свідчить, про те, що останнім часом з'явилося чимало поглядів і теоретичних підходів стосовно, «гібридної війни». Разом з тим, аналіз послідовності розвитку «гібридної війни» РФ проти України у військових та наукових виданнях ще недостатньо висвітлений. Війна, яка ведеться проти України, є новою за змістом, формами, способами, методами та засобами ведення бойових дій, які охоплюють всі сторони життя. Характерною рисою сучасності є спрямованість військово–політичного керівництва провідних країн світу на отримання технологічного лідерства, оскільки перевага у ОВТ або технологіях розглядається, як основа, для досягнення перемоги над будь–яким противником. Прагнення до технологічної переваги і зростання інформаційної складової сучасних операцій (бойових дій) сприяє до активному переміщенню театр військових дій (ТВД) у космічний простір [2, с. 21]. Космічною діяльністю у світі займаються понад 130 країн світу, з них 20 запускають власні орбітальні засоби національними або орендованими носіями. У військових цілях у навколосемному просторі функціонує велика кількість космічних систем (КС), космічних апаратів (КА), які призначені для своєчасного та якісного забезпечення військово–політичного керівництва країн, збройних сил, стратегічних, оперативних, тактичних формувань, необхідною для прийняття важливих політичних і військових рішень. Аналіз досвіду підготовки та ведення локальних війн і збройних конфліктів кінця ХХ – початку ХХІ ст. вказує на зростання ролі космічних технологій під час вирішення завдань військового протистояння. Зокрема, операції в Іраку «Щит у пустелі» і «Бура в пустелі» (1990–1991), «Лис у пустелі» (1998), «Союзнацька сила» в Югославії (1999), «Свобода Іраку» (2003) демонструють провідну роль космічних інформаційних засобів у бойовому забезпеченні дій військ. В 2008 р. майже одночасно відбуваються дві події – розпочинаються збройні конфлікти у Південній Осетії та Грузії за участю Російської Федерації.